

Gaatjes in het plafond

Interacties in spelbegeleiding

Door: Ingrid van Reede van Oudtshoorn

Floor van Loo heeft in samenwerking met Marleen Busstra, en Diny van Aalsvoort, lector van het Lectoraat Spel van de Hogeschool Utrecht, onderzoek gedaan naar de interacties in de spelbegeleiding. In het onderzoek van één sessie spelbegeleiding stond de volgende vraag centraal: 'Wat gebeurt er precies tussen een begeleider en een kind?' Floor: 'Het gaat in begeleidingssituaties om de chemie, de match tussen begeleider en kind. Daar valt of staat de begeleiding mee. We proberen "chemie" een klein stukje te verklaren.'

Onderzoek ten behoeve van het werkveld

Vanuit het Lectoraat Spel wilden we aan de slag met vragen uit het werkveld. De mensen in het veld moeten er iets aan hebben. Vanuit de spelbegeleiders in de kenniskring van het lectoraat kwam de vraag hoe het komt dat de ene keer de chemie wel ontstaat en de andere keer niet. Floor: 'Denk hierbij niet alleen aan begeleidingssessies zoals bij logopedie of spelbegeleiding, maar ook aan een interactie tussen leerkracht en kind in een klas.'

Feedback geven

Uit literatuur, onderzoek van Hattie en Timperley (2007), bleek dat feedback van ontzettend groot belang is. Floor: 'We wilden met ons onderzoek de invloed van diverse typen feedback op het handelen van het kind beschrijven.' 'Wat brengt de feedback van de spelbegeleider teweeg bij het kind? Wat doet het kind? Hoe reageert hij?' Floor: 'Ik werk zelf veel met mensen met een beperking in de leeftijd van drie tot achttien jaar. Ik weet vanuit die praktijk, maar ook van andere professionals, dat je veel wijzer kunt worden van video-opnamen van sessies. Daarmee kun je goed zien wat er gebeurt en op basis daarvan bepalen wat je anders kunt doen om een nog betere aansluiting te krijgen. Een voorbeeld is dat ik zag dat ik feedback gaf aan een kind, terwijl dat het kind er niet bij was. Ik zag ook dat als ik die feedback een minuut later had gegeven, het beter was aangekomen, omdat het kind me toen aankeek. Dat maakt dat ik alert ben geworden op de betrokkenheid van het kind.'

Verbinding met het EGO-concept

In de literatuur over interacties beschrijft Degotardi (2010) dat de kwaliteit van interactie van invloed is op de ontwikkeling van het kind. Positieve interactie heeft positieve effecten op de ontwikkeling van de taal, cognitie en de sociale ontwikkeling. Ook geeft ze aan dat professionals die beter interpreteren wat een kind doet, gevoeliger reageren op signalen van het kind en daarmee effectiever zijn dan hun collega's, die daartoe niet in staat zijn.

De resultaten van bovenstaand onderzoek, maar ook van andere onderzoeken met betrekking tot het

contact tussen begeleider en kind zijn interessant voor ErvaringsGericht Onderwijs. Daarin zijn leerkrachten immers ook opzoek naar hoe je het best kunt aansluiten op en een zo goed mogelijke match kunt maken tussen wat het kind beweegt en zijn ontwikkeling. Floor: 'Je bepaalt de volgende stap op basis van de reactie van het kind en niet op basis van het programma dat moet worden gevolgd. Daarmee sluit je aan op het unieke van het kind. Ons onderzoek maakt duidelijk hoe een kind reageert op de feedback die de begeleider geeft. Het gaat om wederkerigheid.'

Interactie en wederkerigheid

We letten vaak wel op hoe we iets zeggen. Minder vaak letten we op de wederkerigheid, namelijk op hoe het bij de ander binnenkomt. Observeren van de reactie is essentieel. Floor: 'Interactie wordt nog wel eens uitgelegd als "als begeleider de juiste dingen doen". Volgens het boekje werken. Als het kind dan niet op de juiste manier reageert, zit het aan zijn plafond, is de gedachte. Dat klopt niet. Kinderen begeleiden is niet uitsluitend volgens het boekje werken. Het is ook kijken en aansluiten. Dan kies je verschillende benaderingen en bestaat er niet zoiets als een receptenboek. Observeren en daarnaar durven handelen is dan het recept. Het is sterk als je als begeleider kunt constateren: "Ik heb je iets aangeboden, jij reageert niet zoals ik had verwacht, dat betekent dat ik niet goed heb aangesloten. Ik moet een andere manier vinden om jou te helpen ontwikkelen." Veel leerkrachten en begeleiders weten dit en doen dit ook. Het zit hem in het bewust en doelgericht inzetten van deze intentie.'

Het resultaat

In het onderzoek gaat het om een sessie spelbegeleiding van Erik. Erik is vijf jaar. In het onderzoek is een analyse gemaakt van de feedback die de spelbegeleidster gaf en hoe Erik daarop reageerde. Uit de resultaten blijkt dat de spelbegeleider het vaakst taakgerichte en procesgerichte feedback gaf.

Een fragment van het transcript uit het onderzoek:

Spelbegeleider

Kind

"Kijk eens nou is deze verschoven".

Kijkt naar plank en legt deze recht.

"Jah".

Gaat verder met timmeren.

"Goed zo".
(Houdt met beide handen plank recht).

Probeert spijker recht te slaan met andere kant van hamer. Slaat weer recht. Stopt met hameren. Probeert spijker er recht in te slaan. Timmert weer verder.

"Je stopt ook mooi op tijd, goed jongen".

Timmert verder. De spijker gaat scheef.

"Oh"
(kijkt naar plank).

Tracht spijker recht te slaan met andere kant van hamer. Slaat met de hamer op de plank.

"Kijk eens".
(Pakt de plank over).

Laat de plank los, en pakt het doosje met spijkers.

"Weet je wat ik nou met die deed?"
(Wijst naar andere spijker).

Legt doosje weg en pakt hamer. Kijkt naar de spijker.

"Want dan ga ik een beetje zo bewegen als dat gaat".
(Pakt met vingers de spijker vast).

Speelt met hamer in zijn hand. Maakt vluchtig oogcontact met S.

Voorbeelden van taakgerichte feedback in dit onderzoek zijn: 'We gingen hier spijkers uit halen'. Ook aanwijzen en aantikken van materiaal hoort hierbij. Procesgerichte feedback kwam bijvoorbeeld tot uiting door instructies tijdens het handelen door bijvoorbeeld een strategie uit te lokken, 'Want wat ga je hier mee doen dan?' En door 'voordoen' en het 'helpen door mee te doen'. De gedragspatronen van Erik die erop volgden, waren in de meeste gevallen effectief te noemen, omdat Erik met een taakgerichte houding reageerde, zoals het richten van aandacht op het spel, handelen en verwoorden.

Gaatjes in het plafond

Door het onderzoek, ook al is het kleinschalig, is duidelijk geworden dat wederkerigheid tussen begeleider en kind essentieel is en dat dit geïnitieerd wordt door de feedback die de begeleider geeft. Verder is in literatuur vastgesteld dat positieve interactie, positieve effecten heeft op de ontwikkeling. Daarnaast is ook vastgesteld dat professionals die beter interpreteren wat een kind doet effectiever zijn en dat kinderen met een taakgerichte houding reageren op taakgerichte en procesgerichte feedback. Dit alles zegt iets over de chemie tussen begeleider en kind, maar omvat het begrip nog niet helemaal. Toch maken deze punten je bewust van jouw manier van communiceren met kinderen. Hen observeren, dat wat je ziet interpreteren en zo verwoorden dat je precies aansluit, maakt dat kinderen zich goed voelen en betrokken raken bij hun taak en proces. Dat helpt hen ontwikkelen. En dat is precies wat je wilt, als begeleider of leerkracht. Ook voor kinderen waarvan je denkt dat het plafond is bereikt.

Floor: 'Ik ben ervan overtuigd dat er altijd gaatjes zijn te vinden in het plafond die verder uit te breiden zijn. Uit onderzoek blijkt dat hoe er met je wordt omgegaan, hoe er wordt aangesloten, hoe je wordt uitgedaagd, essentieel is in het vinden van die gaatjes en het verdiepen daarvan, zodat er ontwikkelstapjes gezet kunnen worden. In het geval van kinderen met een beperking is dat ook zo, maar kunnen we ze minder goed zien. Zij zijn afhankelijk van de mensen die hun wens om te ontwikkelen zien en bereid zijn te zoeken naar hoe dat te bereiken is. Mijn advies en wens is: blijf zoeken naar de gaatjes in het plafond. Neem dus geen genoegen met een bepaald bereikt niveau, maar zoek altijd naar mogelijkheden voor verdere ontwikkeling. Het is voor dat specifieke kind van waarde voor de rest van het leven.'

Ingrid van Reede van Oudtshoorn

ingridvanreedevanoudtshoorn@xs4all.nl

Gesprek met Floor van Loo

fvanloo@desti.nl

www.desti.nl

Bronnen

Degotardi, S. (2010). *High-quality interactions with infants: relationships with early-childhood practitioners' interpretations and qualification levels in play and routine contexts*. *International Journal of Early Years Education*, 18(1), 27-41.

Hattie J., & Timperley, H. (2007). *The Power of Feedback*. *Review of Educational Research*, 81-112.